

БӨГҮН-КӨДӨӨ АЖЫМ - ИШЧИЛЕРНИН БАЙЫРМАЛЫ

БҮГҮ ЧУРТТАРЫН ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
түндүктөгү

1966 ч.
ОКТАБРЬ

9

Воскресенье
239 (6570)

Өртөө 2 көп.

СЭКП-ниң Тыва обкомунга

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге

1966 чылдың 9 айларында мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш белектээрин көүдөдир база малдын болгаш куштун продуктуларын изиг байырын чедирип тур. Тыва АССР-ниң колхоздарында болгаш совхоздарында мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш белектээрин көүдөдир база малдын болгаш куштун продуктуларын изиг байырын чедирип тур.

Талазы-биле чедирешкенин колхозчуларын, совхозтар ажылчыларын, малчыларын болгаш куш ажылдакчыларын, көдөө ажыл-агыйнын тускай эртемниглеринин болгаш бүгү ажыл-ишчилеринин эрес-маадырлыг куш-ажылынын, республиканын партия, профсоюз болгаш комсомол организацияларынын, совет болгаш көдөө ажыл-агый органдарынын политиктиг болгаш организацик улуз ажылынын түнелинде чедип алдырган. Көдөө ажыл-агыйны чайгыш чок көдүрүр дээш, СЭКП-ниң XXIII съездинин шийтпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге улам ыктайгы чедирешкенин чедип алдырган Тыва АССР-ниң мал ажылының бүгү ажылдакчыларын РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели күзөп тур.

РСФСР-НИН МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

ТЫВА 122500 ТОННА ТАРААНЫ КҮРҮНЕГЕ САТКАШ, ИЙИ АЖЫГ ПЛАНЫН КУУСЕТКЕН

СЭКП Таңды райкомунун бирги секретары
эш М. СУХАЧЕВКА
Райкууском даргазы эш Ш. КУУЛАРГА
Көдөө ажыл-агыйның бүдүрүлгө эргелелиниң
начальниги эш А. ТОКАРЕВКЕ

Дүжүт ажаап алышынын чедирешкенин-биле чорутар болгаш күрүнеге пландан ажыр тараа сазар талазы-биле социалисттик чарыкка чедип алган чедирешкенин дээш, сиздерин районга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тин Кызыл Тугун база 5000 рубль түнүктү аша шаанын тыгасканын-биле холбаштыр Таңды районун колхозчуларын, совхозтар ажылдакчыларын, көдөө ажыл-агыйнын тускай эртемниглерин, партия, комсомол, профсоюз ажылдакчыларын, бүгү ажылчы чонунга партия обкому, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиуму

болгаш Министрлер Чөвүлели байырын чедирип тур. Районун ажыл-ишчилери ажылга хайышынын улам бедирин, чакы тараага болгаш мал кыштагылашканын белектелди база өскө-дээ чутула политиктиг болгаш ажыл-агыйны хемчеглерин организацик чоруткаш, моон солгаар-дээ беш чылдын мурнакчыларын бирги олурууга болуп, оң-биле коммунисттик тургузушкунга талептиг салышкын кин дээрзинге партия обкому, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиуму, Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүлел бээрер тур.

ПАРТИЯ
ОБКОМУ

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ
СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУ

ТЫВА АССР-НИН
МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

ОБЛПРОФЧӨВҮЛЕЛ

Мурнакчыларга шаңналдар

Дүжүт ажаап алышынын чедирешкенин-биле чорутар болгаш күрүнеге пландан ажыр тараа сазарын чедирешкенин чорутар дээш районнарын, колхозтарын болгаш совхозтарын социалисттик чарыкның түнелдерин чугалажып нергеш, СЭКП обкомунун бирозу, республиканың Министрлер Чөвүлели

болгаш облпрофчөвүлели районнар талазы-биле чарыктын тилекчизи Таңды район деп санаан. Ол районга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шийтпир Кызыл Тугун база 5 муң рубль аша шаңналын тыгсыр деп доктааткан.

Социалисттик чарыктын тилекчизи болган дараазында ажыл-агыйларга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шийтпир Кызыл Тугун база тус-бүрү 1,5 муң рубль тыгсыр: «Тилектеги», «Менгедей», «Мек-Тей» совхозтар; кузжик.

Тывага байыр чедирешкенин

СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары эш С. Токаев, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунун даргазы эш Б. Должанович болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш М. Менжумендин алынга СЭКП Красноярск крайкомунун бирги секретары эш Кондратов болгаш крайкууском даргазы эш Татарчук оларны байыр чедирген телеграммалар келген, мында чуталааны болза:

Бүгү улусчу байырал — көдөө ажыл-агый ажылдакчыларын бүгү-эвгелде хүн-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң колхозчуларынга болгаш совхозтар, бүдүрүлгөдөр ажылдакчыларынга бүгү сибиржи-красноярскыларын мурдундан СЭКП Красноярск крайкомун болгаш крайкууском чуректин хамымында байырын чедирип тур. СЭКП ТК-ның март Пленумунун шийтпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге чедип алган тилекчелер-биле холбаштыр сиздерин өөрүштүрерип бис база үлөжүп тур бис.

Ол-дээ мышкан телеграммалар СЭКП Калмык обкомунда, Калмык АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунда болгаш Министрлер Чөвүлелинде бис келген. Ийи чуталааны:

Партиянын XXIII съездинин шийтпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге чедип алган күш-ажылды алдарып тилекчелер-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң көдөө ажыл-агыйнын ажыл-ишчилеринге Калмыкынын бүгү ажылчы чоннарын өмүзүндөдөн байыр бис СЭКП обкому, Калмык АССР-ниң Дээди Совединин Президиуму болгаш Министрлер Чөвүлели чедирип тур. Россия Федерациянын ийи чартык миналард пуд тараанын кийирштер сиздерин кийирген салышкыннар тараанын эрес-маадырлыг күш-ажылды түнелдир. Бистин хей малчовалар. Тараан туртувустун чаагай чоруу дээш, коммунисттик тилектеги дээш демиселге, ала-ча чедирешкенин болгаш Тыванын ажылчы чоннарына күзөлдөс.

Өскө-дээ черлерден мыды телеграммалар келтирилген.

Хөйну бүдүреринче улам бурунгаар

Бөгүн, октябрь 9-та, көдөө ажыл-агый ажылдакчыларын Бүгү-эвгелде хүн. Совет тараачыларын, бүгү совет чонун өөрүштүрүп байырлап болуп бо хүнү бистин чурттуусу бир туугар демиселге эрттирер турар. Бөгү ажыл-агый ажылдакчыларын чыл бүрү байырлаар бо хүнү тургузганы болза, совет тараачыларын, көдөө ажыл-агыйнын хей миллион ишчилеринин кайтамчык улуз рольун, аты-хавылазын коммунисттик партиянын, бүгү чонун бедир-биле үзүлдөп болур.

СЭКП-ниң XXIII съездинин айтыканын боттандырган чаз беш чылдын көдөө ажыл-агый талазы-биле кол сорулганы болза, чонун аш-чөм-биле, а үлөштүрүп көдөө ажыл-агыйнын чиг-эди-биле хандыр сорулга-биле мал база чер ажылынын продуктуларын бүдүрерин план-биле көдүрерип болур. Беш чылдын иштинде көдөө ажыл-агыйнын бүгү продукттарын чылда ортумак үзүлдө, эртен беш чылдын бир чыныгы дөңдөрү 25 хууа көдүрүр.

Совет эрге-чагырганын үзүлдө Тыва-ның көдөө ажыл-агыйны өскүзүп-биле хөжүп, оң үзүлдүгүнүн түнели ийден болу берген. Чүгө сөөктү 10 чылдын иштинде тараа бүдүрерип каш катан көдүрүр. Тодарга-ларга тараа 1953 чылда 44,5 муң тонна турганын 1966 чылда 270 муң тоннага, эг 12,6 муң тонна турганын 30 муң тоннага, сут 22,7 муң тоннага 47,6 муң тоннага чедир көдүрүр. Ол бүгү аки көргүзүп болза, тарыкта шөлүзү хем-чазын улгаттырганын, оларнын дүжүтүр чорун көдүргөндө, малдын баш савынын көдүргөндө, оң продуктуну белектендир чедип алдырган, 15 аяг күжүгө санаарга тракторлар 1945 чылда 14-ле турганын 1966 чылда 5 муң чедир көдүрүр. Тараа кестирер комбайннар 20-ден 1200, чүк сөөктүр автомашиналар 35-тен 1600 чедир көдүрүр. Тулутка кийер капитал салышынын түдү 3 дире катан улгаткан. Ам бистин республиканын колхоздарында, совхозтарында көдөө ажыл-агыйнын 1000 хире тускай эртемниглер, автомашиналарын, тракторларын 5,5 муң башкарыкчылар ажылдап турар. Колхоз заргаларын 95 хууа ортумак база дээш

эртемниг. Колхозтарын, совхозтарын хей-ниити бүдүрүлгө Тыва-ның көдөө ажыл-агыйнын хөжүгөдөргө кол күш болуп турар. Оларнын үлүгү аңдарган черин 99,8 хууа, тарыкта шөлүзү 99,2 хууа, продуктуну малын 87 хууа хамдаржыр.

Ам хей-ниитинин сектору көдөө ажыл-агыйнын бараанын продукциянын 92,7 хууун берип турар. Бүдүрүлгөни калбарганы-биле чер-гелештир, ниити база бараанын продукциянын хемчээди улгайдып турар. Көдөө ажыл-агыйнын ниити продукциянын түдү 1954 чылда 22,6 муң рубль турганын 1964 чылда 49,7 миллион рубльге чедир өскөн. Бараанын продукциянын хемчээди чылдан чылче көдүрүр олар. Көдөө ажыл-агыйнын хөжүгөдөргө улуз ачы-хавылазы дээш, 322 савын малчынын, хөвү ажылдакчыларын болгаш ногаа ажаакчыларын дээш өскө-дээ ажылдакчылар чаз-көдөө бедир шаанын алган болгаш. Оларнын иштинде Ленин ордени-биле 14 кижи, Күш-ажылдык кызыл тул ордени-биле 44, Хундулелин дөңдө орден-биле 85 кижи шаңналган. Ажылга эд шылгаан 3 кижиге Социалисттик Күш-ажылдык Маалым деп атты тыгаскан.

СЭКП ТК-ның март Пленумунун сөөлдө, бүгү чурттагы мышкан, бистин республиканын көдөө ажыл-агыйнын ажыл-ишчилеринин күш-ажылы шынаржып, улам экижээр. Олар СЭКП-ниң XXIII съездинин, ТК-ның март Пленумунун шийтпирлерин амыдыралга боттандырышкан, чакы тарылганы эки агротехниктиг үдө чоруткан, оон ажаалазын эки кылган. Чүтүлүгү күш-ажыл чедирешкенигке экижээр. Оң түнелдерин районнарын хей нуруузда эки дүжүт үтүгө.

Төдөн чурттуу шыгамырынга Тыва-ның 122,5 муң тонна ажыг тарааны кирген. Ол болза планда көдүргөндө барык ийи катан хей. Ол чаагай херекке Таңды, Бин-Хем, Каа-Хем районнарын колхозчуларын, совхозтарын ажылчыларын шыгараан. Олар шөлүн дүжүтүр чорун бедирткен, эркен чылдан ийи катан хей дүжүтү ажаап алганнар. Таңдынын тараажылары күрүнеге 60 муң тонна ажыг тарааны саткан. Мынганга олар боттарынын планын ийи катан күзөткөш, республиканын

тараа сазар планын дуглааннары ол. Бин-Хемчилер бо чылын күрүнеге тараа сазарын планын 4,5 катан ажыргаш, кайтамчы эки амыдырлар. Каа-Хемчилер 26 муң тонна тарааны саткан, база-ла мурнакчыларын олурунда киргенер.

Республиканын планынын барык үштүн бир кезин күзөткөш «Тилектеги» совхозтун, 3—5 планын күзөткөш «Менгедей», «Мек-Тей», «Өк» совхозтарын, Каа-Хем районун планын бүдүн чартык — ийи катан күзөткөш «Октябрь 30 чыл», «Ленинниг орук» колхозтарын, Таңдынын туружаага станицазынын, Бин-Хемини «Искра», «Кызыл тараачы» колхозтарын тараажыларын түнелдиге ажылды демиселге өөрүштүр. Тараанын ниити чылдызы болгаш чер ажылынын өскө-дээ продукттарын көдүрүр республиканын тараа салып алыр планын чедирешкенин күзөдиринге, келер чылдын дүжүгүнө чаагай ур-янын чедирешкени уруп алыргыга, мал чеминге херектээр, сазар болгаш ниитинин өскө-дээ фондунга кийир тарааны уруп алыргыга улуз дуза болган.

Республиканын мурнакчы ажыл-агыйларын, бригадаларын ажылынын түнелдерин тараа бүдүрерин болгаш көдөө ажыл-агыйнын өскө-дээ продукттарын көдүрүрине кайтамчы улуз кураавыларын байыры херектээр турар. Таңды районун «Революциянык чалдыжы» колхозунун №1 бригаданы 3141 га шөлүн бир гектарында 21,7 центнер, «Менгедей» №3 бригаданы 2200 га шөлүн бир гектарында 23 центнер, «Тилектеги» совхозтун №3 бригаданы бир гектарында 20 центнер дүжүтү алганнар. Тараа бүдүрерин көдүрүрине болза, колхозчуларын, совхозтар ажылчыларын, механизаторларын, тускай эртемниглерин, көдөө ажыл-агыйнын бүгү ишчилерин чүтүлүгү күш-ажылынын, партия, комсомол, профсоюз болгаш комсомол организациянын политиктиг болгаш организацик ажылынын түнелдерин чедип алдырган. Колхозтарын, совхозтарын дүжүтү ажаап адырынга Кызыл хорайнын, ажылчы суурларын, районнар теп-теринин ажыл-ишчилерин, өөрдилге

черлеринин студенттерин улуз дуза-ны чедирген. Тараа хууа алыр пункттарын, автоажыл-агыйларын ажылдакчыларын эң кызыккан ажылда. «Мек-Тей» совхозтан Степан Санников, Таңдыда «Коммунист» колхозтан Федор Доганов биле Кузема Дресвянников, Чөм-Хем-тин «Искрадан» Кулар, Базый-ов, «Өк» совхозтан Виктор Иосифов, Бениамин Белеков дээш база өскө-дээ механизаторлар бо сөөлдө 600—800 гектар черин тараанын ажааганнар.

(Тонкуу 2-ги арында).

Тыва АССР макталга четкен

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Профсоюздар Эвилелеринин Бүгү-эвгелде Төң Чөвүлели дүжүт ажаап алышынын чедирешкенин чорутар болгаш тарааны күрүнеге пландан ажыр сазар дээш автономнун республикаларын, крайларын болгаш областтарын Бүгү-россия социалисттик чарыктын түнелдерин үзүлдөш, тилекчелерге чарыктын негеделин дүжүтүр Кызыл Тугун база аша шаңналарын тыгаскан.

Күрүнеге тараа сазарын планын ажыр бүзүлдөп, эки амыдыр дээш бистин Тыва АССР-ни мактап демиселден.

Нызылга байырлыг хурал

1966 чылдын октябрь 8-те Кызыл хорайда хөгжүм-иштин театрында көдөө ажыл-агый ажылдакчыларын Бүгү-эвгелде хүнүгө тураскааткан байырлыг хурал болуп эркен.

Ук хурады СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Токаев сөзү-биле айткан. Көдөдөн ажыл-ишчилеринин бо байырлаанын дуга-ган.

Ийида ийида СЭКП обкомунун секретары эш В. Н. Филиппов кылган. Хурал соонда улуз концерт болган.

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунда

Улус ажыл-агыйнын чүктөрүн болгаш пассажирлерин сөөктүр, автомобиль оруктарын суур, септар болгаш оң байдалга тургузар, талазы-биле чедип чыл планынын ооналгаларын күзөдиринге чедип алган чедирешкенин дээш автономнун транспортун болгаш орук ажыл-агыйнын бөлүк ажылдакчыларын ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму бо чылдын октябрь 5-те үгө Чарык-биле ССРЭ-нин орденнери болгаш медалдары-биле шаңнаан.

Оларын аразында Тыва АССР-ниң талазы-биле:

ЛЕНИН ОРДЕНИ-БИЛЕ
Хунажи Комбуев Ондары — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын чолвачы.

КУШ-АЖЫЛДЫН КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕНИ-БИЛЕ
Вениамин Николаевич Антишев — автомобиль транспорту эргелелиниң начальниги.

Иван Васильевич Карелин — Минусинский автоажыл-агыйнын чолвачы.

Павел Иосифович Ленский — Кызылдын №3 туку автоажыл-агыйнын чолвачы.

Кара-Аша Угулукчи Ооржакты — Кызылдын №1 автоажыл-агыйнын чолвачы.

«ХУНДУЛЕДИН ДЕМДЭ» ОРДЕНИ-БИЛЕ

Виктор Александрович Будак — Кызыл-Мажалтык автоажыл-агыйнын чолвачы.

Степанов Лаврентий Дерилазов — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын чолвачы.

Юрий Николаевич Зюбин — Кызылдын №1 туку автоажыл-агыйнын чолвачы.

Михаил Борисович Колосовский — №212 орук-ажылгаг участогу хар арыглар иштинин чолвачы.

Сергей Хомович Красильников — Кызыл хоорукчунун даргазы.

Оржак Халыкович Ламан — СЭКП обкомунун гаражын чолвачы.

Владимир Борисович Минюков — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын слесари.

Дугаржа Чолдак-Ашаков Монгушту — №1090 орук участогу бульдозер машини.

Виктор Николаевич Микшиев — Кызылдын №1 туку автоажыл-агыйнын чолвачы.

Петр Гаврилович Наговицкий — Тыва орук-тууг эргелелин автогрейдеринин машини.

Иван Данилович Овечкин —

Мавусский автоажыл-агыйнын чолвачы.

Илот Абрамович Рувицкий — Абакан — Кызыл аразын автоажыл-агыйнын эргелелин чолвачы.

Василий Давыдович Савоитов — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын чолвачы.

«КУШ-АЖЫЛЧЫ ЭРЕС-МААДЫР-ЛЫГ ЧОКУК ДЭШ» ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Василий Алексеевич Жбанов — Кызылдын №3 автоажыл-агыйнын чолвачы.

Елена Николаевна Кабаченская — №212 орук-ажылгаг участогу чолвачы.

Семен Федорович Кудашов — №1029 орук участогу мастери.

Дамба-Сурин Сергеевич Кулар — №389 орук участогу чолвачы.

Яков Васильевич Михальченко — авто-септар заводчу агар-шты.

Илья Поликарпович Молодых — Шаган-Арык автоажыл-агыйнын чолвачы.

Полкарпов Алексей Селванов — Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелин гаражын чолвачы.

Иван Яковлевич Струков —

№213 орук-ажылгаг участогу бульдозер машини.

Владимир Михайлович Шенников — Хову-Аксынын автоажыл-агыйнын чолвачы.

«КУШ-АЖЫЛЧЫ ШЫГАРАЛ ДЭШ» ДЕП МЕДАЛЬ-БИЛЕ

Иван Ефимович Белков — Кызылдын №2 автоажыл-агыйнын чолвачы.

Семен-оол Кочукович Монгушту — Чадана автоажыл-агыйнын чолвачы.

Владимир Николаевич Петров — Кызылдын №2 автоажыл-агыйнын чолвачы.

Виктор Николаевич Поджаурал — Минусинский автоажыл-агыйнын слесари.

Иван Григорьевич Рязанов — Тыва орук-тууг эргелелин бульдозер машини.

Салтан-оол Серенолович Сатты — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын слесари.

Борис Николаевич Стрельников — Кызылдын №1 автоажыл-агыйнын чолвачы.

Мария Николаевна Сымчанын — Кызылдын пассажир автоажыл-агыйнын чолвачы.

Кузурку Хуракович Шадыты — орук-тууг эргелелин бульдозер машини.

Хөдөргө — «Улут-Хая» совхозтун семпртир малынын турар чери. Мен экин кадары Кыргыс Данын-Хө-биле кады 130 шарыкты кадарып турар кижини. Ам үдө малчынык күжү шымыр, түс бүртү ортумал-биле 300 кг чедир деңизин башып турар.

Семпртиргенин чамды, оон «алдын дүлгүрү» болза малдын чеминде, кыкык элек мал чемпир-биле чедиреринде, а чайгы үдө сүзүчү-чемпиртир оларда кадарында болуп түвө-дир. Ону малчынар аки билер. Данын-Хө-биле бис хонуга 1 кг чедир немедө деңизин ая турар бис. Ылангыч чайлагалышын үзүлдө немедө деңиз талазы-биле көргүзүс эки болган. Июль айда 4 тонна, августта 4,5 тонна, а эркен айда 3 тонна немедө деңизин алдымы. Сөөктү айда куудай бергенни чыдаагы ам шарыкты улагып өзү, оларын күрүнеге дүжүр өй чедип келгенни көргүзүп турар. Ол кадым, шымыр малды Төдөн түрүк өй хөвөр хууадып бээр бис.

Калың-дээ ажылга харымсалга, карак-кымыл күш-ажыл, салдым чок хайгараа иреттерин болгаш, Каларынын кымылын, уйгу-чылдын чон, оут олурус орзун, түзүп билер арга-дурмугалын база-ла семпртиргенин «алдын дүлгүрү» деп санап болур. Данын-Хө-биле бис ову билин, үрүлчү харымсалга, билинги ажылдар деп дүжүргүр алган бис.

Бистин кыштамыс кышпа беле. Четир савын мал чемпир (сиген болгаш поган сула) кыштаган мрак эчтер бар. Улаас хууадыр чам малчынык аяа тургаскан. Улут Октябрьде бежеи чыл оон кедир чылын байырлап турар хүнүгө алдар кылдыр дүжүр дээш ажылдаар бис. Ол болза харымсалгага алаашкын, амыдыралга эргел белектенгеш, күш-ажылдыктын эң эки дүжүгүн атымы Совет эрге-чагыргамыстын төөгүдү оюнга бараалтаар бис.

Ховалык ХӨБЕН.

Улут-Хем район.
Ак-Таз суур.
ЧУРҮКТА: семпртир мал кадарымы К. ДАНЫН-ХӨӨ.
Фото С. Фокстастовуу.

КЫЗЫЛ ТУКТУ БЫЖЫГ ТУТПУШААН,

Хөйүнү бүдүреринче улам буруңгаар

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Дүжүт ажаап алышынын үчүндө тараз сөөктүгө Петр Шуберт (№ 3 АТА-дан), Иван Наговицын (Шагаан-Арыг АТА-дан), Александр Казанцев, Дмитрий Маркелов («Сельхозтехника») Танды салыштырды. Василий Голубцов (Каз-Хеминин «Коммунист» орук» колхозунда) болгон эскерлер-да көчүт кызым ажалдаанар. Хабаровск крайдан келген чылаачылар таразы ажаап алышына улут дуузын чедиргенер.

Бистин республиканын малчынары күш-ажылы база-ла маалымат чоруну көргүзүп турар. Республика бирги чартык чыла мал ажалынын талазы-биле Чөөн-Сибиринин облустарынын, крайларынын бирги черин ээзеш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин болгон ВПС-тиң шилчир Кызыл туугун база 10 мул рубльдиң шаңналын алган болот. Ол бекке үнөлө малчынары сорул кырген. Чылаын эрткен 9 айында мал ажалынын ажалдаачылары көсү чедиринин чедип алган. Колхозтар болгон сохоттар күрүнөгө өзү садарынын квартал планы-биле салышкан. Дүк садарынын чыл планы 102 ху күсүттүгөн. 9 айда сүт садарынын планы 116,4 ху болгон. Ынчангаш үшүк кварталдын түнелинде үстүндө түк бистин республикага артып. Би-Хем, Барыин-Хемчик, Танды, Улут-Хем районнарын, «Барыкты», «Найралды», «Сүт-Холду», «Тилелгени», «Көз-Тейни», «Межегей», «Өкүт», Дуржула станицынын фермаларынын малчынары эки ажалдаанын демделгери чутула. «Межегей» Алаа, Доора-Халды, «Сүт-Холду» Ак-Даш, «Чыра-Бажыны» Шык-Бажы, «Эгестин» Кулуун болгон Казы, «Барыкты» Бижиктин-Халы, «Искра» Могой болгон Өкө, «Кызыл тараачыны» Туран, СЭП-ниң ХХП сьездин аттыг колхозун Айыракан сүт-бараан фермаларынын колхозтери сүт саздаанын талазы-биле кайтамчы бекке көргүзүп чедип алганар. Шаң ыдыг күш-ажылы тилелгени «УТБ 25 чылы» сохотун хаваан ажалдаачылары, «Көз-Тейни» күш ажалдаачылары, «Совет Тыва» колхозун илжиптери чедип ап турар.

Болуун кызым күш-ажылы-биле бекке көргүзүп чедип ап турар муракчыларынын саны өзүп орат. «Межегей» сохотун сазыны Индия Серенев 60 чылаын эрткен 9 айында бир инекке онаштыр 2424 кг сүтү сагган. Ыдыг көргүзүп салыштыр эске-да ажал-агыларда хей.

«Тилелге» сохотун хойжуу Буулар Дамы-Серен 190 хойдан 120 хураганын ап, бурун доруктурган алгаш, бир хойдан-ла 2,5 кг дукту кыргып алган. Чүс хойдан 110—118 хураганын Ооржак Ангир-оол («Шекпээр»), Байкара Донуп-оол («Шекпээр»), Сокуй-оол, Тулуш Дамын-оол, Виктор Ким («Кызыл тараачын» колхоз), Оюн Токел-оол («Межегей»), Тулуш Сертиш, Ховалыг Сүктөр («Найрал»), Оскар-оол Беге, Донгак Сундуй-оол (СЭП-ниң ХХП сьездин аттыг колхоз), Ооржак Дамы-Намчыл («Сүт-Хал»), Сергей Сувандин («Бурунгар» колхоз) болгон эскерлер-да алганар. Шуну чүс ажал хойжу 100 хойдан 100—120 хураганын камтап алган. «Бүш-ажылы» хос-

Улам бурунгарлашкан, ам-даа хейнү бүдүрер, көдө ажал-агы ажалдаачынын чылаын чүдүлдери түнелин хандык ажалдаачыны көрү, чедип алган ажалды ажал-агы ажалы өзү-биле үнөлөт, чедиртерин изердери эргек чутула. Ооң-биле кады ажал-агынын хожу-десини тодаргай орук айтыр херек. Ол ажалга кол ролду партия организацилалары, көдө ажал-агы органдары, колхозтары, сохоттары тусай эртемдери, улуттуктар ойнар ужурут.

Массаны чогаалдагындан төртүтүгөн, муракчы чач чүдүлү бүдүрүлгө дүргөн ажалдаачы чутула сорулга.

Ховуун ишчилеринге, малчынарга, бүдүрүлгөн чартыкчыларга бүтү улустун байырлыгы — көдө ажал-агы ажалдаачынын хунун таварыштыр байыр чедирбешан, күш-ажылы, хууда амылдарга улут чедиринин күзүрү өөрчүт.

Н. КОНГАР.

СЭП обкомунуң көдө ажал-агы кидиинин эргекчиси.

ШИЛЧИИР КЫЗЫЛ ТУК—ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДА

1966 чылдың үш кварталында мал ажалынын продуктуларын бүдүрүп болгон садар талазы-биле социалисттик чарыштын түнелдерин көргөз, СЭП обкомунуң бюзро, республиканың Министрлер Чөвүлели болгон облпрофчөвүлел республиканың колхоз, сохоттарынын ажал-ишчилери кинтиин мал ажалын хожудеринге чамдын эки түнелдерин чедип алганын демделгэн.

Мал ажалынын продуктуларын садарынын талазы-биле тос айларын планы сүт талазы-биле — 116,4 ху, зыт—109,3 ху, дүк талазы-биле 109,4 ху кылдыр күсүдип.

114,9 ху, дүк—104,3 ху күсүстүгөн. Эрткен чылдазын-га деңгээрге, мал ажалынын продуктуларын бүдүрүп көвүдүм болгон малдың бүгү чүзүмүнериниң саны өскөн.

Үшүк кварталда ылаңгыя Чөөн-Хемчик районун ажал-ишчилери онза эки ажалдап, мал ажалынын продуктуларын сандарынын тос айлар планын сүт талазы-биле—115,6 ху, зыт—109,3 ху, дүк талазы-биле 109,4 ху кылдыр күсүдип. малдың баш санын өстүрүп-биле нады, өң, продуктулары-ның бүгү хевирлерин бүдүрүп көвүдүткен.

Би-Хем, Танды, Каз-Хем, Улут-Хем болгон Барыин-Хемчик районнарын малчынары база эки ажалдаан.

Мынчангаш, СЭП Тыва обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелин болгон облпрофчөвүлелдин шилчир Кызыл туугун ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНГА (СЭП районунуң секретары эш Нуулар, райүүсүм дарагы эш Дилгенин, бүдүрүлгө эргелелин начальниги эш Борисов) тысыр деп шилтирлээн.

Тюлюш Доржуевич Дандар, ооң ка-дайы Тюлюш Дандар Дарыиовна—Би-Хем районда «Искра» колхозун мурак-чы хойжулары, чыл буруде чүс-чүс хураганын өстүрүп келгенер. Бо чылын республика малчынарынын Наадымында, бо малчин өг-бүлени республиканың

Көдө ажал-агы министрствозу «Со-кол» деп радиоприемник-биле шаңнаан. ЧУРУКТА: Тюлюштерниң одарда хой-ларын чамына, деми шаңналга алган радиоприемниги-биле сөөлү медээни дыңнап олурары. Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

100 хойдан 107 хураган

Көдө ажал-ишчилерин Бүтү-эвеле хуру-ге бистик хойжу өг-бүлени дугайты ажал-кар чүсүлгү ужуракжы турар. Адалдыг беш чылаын баптагый чылаын дүрүр 100 хойга онаштыр 107 хураганы ап, шуну 404 баш хураганын доруктурган, августта бир кодан хой кылдыр колхозка ду-жаап берливис. Хой бүрүдүндөн алган дүгү-зү 2,9 кг.

Кожаны хойжулар-биле кады демжип тургаш, үш улут сарат снгини белеккен алды-мыс. Казжа-хоразмыс-нын иштин аптап кур-галап, 15 овал өлөтти болуп алган бис. Чур-таар бажымыс база белек.

Бистин колхозтук кер-зек хойжуларынын кышпал турары Дог-затны одары хой ма-га көчүт тааржыр: хар чута болур, ордү бо-ру эвес, агыны, кокут, топкал снгини. Анаа ам алды чыл иштинде хой малдан кедивис. Баштай хулап алган бир кодан кыс хураган-намыстын даразында чылдан эргел чаш то-зуп бурун, менди ап

калган бис. Бо аразында бистик өстүрүп доруктурган хураганына-мыс 1900 баш чедип. Хой бүрүдүндөн 2,3 кг доруктадан эвеш дүк ап көрбөз бис.

Хойну чайгы үдө эки одалдап семиткеш, кышкы кажалары белекеш, немседе чеч-ниг кышкы кирер болза, Догзат одаларына хойну чөлү хур ажал-агы болур.

Бистирин ажалдап келген үеиниң иштинде чедип чүс чү болганын диге, январь-фев-раль айларда хойну массалыг одалашы-нын үеинде колхоз-тан сакмаштык чоруту-пай турары болур.

Бистер хураганын бешүп арга-биле эвес, сакмаш арга-биле доруктурган турар бис, а бо арганы мыаң ажалдаачына күш-дем херек болот. Ийн бо-дүзүс, огулус үжөзү хой одалашынын үеинде улуту уйуга бешп чедимейн баар бис. Мал ажалына чаш хураганын хулап ап, ажаап дорук-турарында эргел өөрч-нир болот. Сакмашык киж алымы барып мал-

чын ол болур. Колхоз-тук баштар чери чыл бүрү бисе оода ийн хре ажалтарын чорутуп турган болза, оларын аразында малчынар чөлү өнөр турган. Ажал-тарын мал ажалына өөртөс болза, келпир уенин малчынары кынар болуру, мычаш. Мен ам алдан үшөй бердим, кадай база алдан чокчулаан. Өөрчө-ниг мыак ажалымыска чеден хар чедир ажал-дарын одаладыр бис. Ынчалла-да бистирин орунушту созуур ажал-агы малчынар тоң чу-гула.

Оон мыаң бир чедип чүс чайгы үдө хой малды мыаң-бээр олар солуп семитир дөргө бисте өг чок боон турар болур. Ог чок бол-ганын мыаңдык оң-талык суутуруп ала-да Чодура-Бажыга чыгы, чайны, күстү өрт-тиреш, моюн кышпал-даар-дыр бис. Мал одал-дап көкөргөни өг чөлү чутула. Могу кол-хоз баштар чериин херекке албай турарына таварышмыс бис. Колхозтук мында хой-жуларды чүлө ийн өг бар. Оон өскелери бо-

дун бажындарга чай-гы үени чуртап өрттир-геш, чаа одалар ажал-лап шыдапай турар.

Малчынар дугайында партия биле казак-тук сакмашымын чүү дээр ону. Бистин ажал ажалымыс мур-нукудан улам өскөн — айда 160 ажал рубльди алыр бис, мында хураганын дорук-турганы дөз 632 рубльди санап берди. Дал-ган-таранын экип бер-ип, ижер, тырттарын болгон херектедиг өс-ке-даа чүдүлдери экип сакмашп турар. Кы-жын олар иштеш база дүжүрүп боор.

Амырал-хандырыл-га мындыг болгонда, хойжу кижининин малин арбын дүгүт, хой толдуг кылдыр ажаап калдар херек. Келпир кышкы база хур ажал, 1967 чылда бо чылгазындан тулак чок көргүзүлгөндү ажалдаар бис деп, бо байыраалдыг хуле бистин хойжу өг-бүлени-тич бээр сөз ол.

Т. ДАНДАР.

Би-Хем районунуң «Искра» колхозунуң хойжуу.

Чарыштын тугун салбаан

Эрткен чылдың октябрь айда «Тес-Хем» сохотун № 1 хойжу бригаданын бригадир Александр Карма биле «Чодура» колхоз-тук № 1 хойжу бригаданын бригадир Иван Данзурун олар пар-ла дамыштыр бот-боттарын социалисттик чарышка кыйгырыш-каны бистин номчусуларымыс утпаанар боор. Оон бээр барык чыл чедип бар чорутур. Бо аразында бригадирлерин улутуп турары бригадаларынын амырларында өлөң улут болушкуннар бар бол-ганы чутажок. Олар ажалынын чыла көргүзүп парла дамы-штыр түнелер диккенер. Оларнын ажалынын түнели чөтө үнөш болза-да, амгы үдө чедип алган бар түнелдерин көргүзүп болур.

Интини-биле бригадаларын каймы-даа багыт эвес ажалдаан. Олар бо кыжын мал кыштагышынын эки өрттирп, дүк бүдү-реринин болгон ону күрүнөгө садарынын планын онаалдарын өй-шаанда күсүдип шыдаанар.

Бригадаларын кол-кол көргүзүлгөри мындыг:

	Бир хойдан алган дүк	100 хойга онаштыр алган хураган
И. С. Данзуруннуң бригадасы	3,2 кг	76
А. Б. Карманың бригадасы	2,3 кг	70

Байн бригада мурай бергени үстүдө чуратайдан билдине бээр. Бригадалар аразында чарышты эгелээр-ле А. Б. Карма мын-чаар меделгэн: «Чодура» колхозта хой ажалы бистинден артык сайыраанын билер мен. И. С. Данзуруннуң бригадасы бүтү Тес-Хем районда дээр ажалдыг бригада болот. Ынчалла-даа мен ол бригада-биле чарык күсүдүм мен. Кошкак күштүлүр-биле чарык-каш, ону ажал азы алдыр өвөт. Улут күштү коллектив-биле чар-жыры — анаа аштыра-даа алдыр. Чарыштын кол утказы ажал алырында эвес, ону чоруп турган үеинде бот-боттарынын ажалы-нын дуржулазын солуп алыр болот.

ССР-ниң Дээди Советинин депутаты И. С. Данзурун коммунист, бригадир ажалын чарышка кыйгырганын өөрүшкү-биле хулап ал-ган, чарыштын тугун тутушкан, коллективин улутушкан тур-гаш, бо ажал-агы чылына өлөң эки көргүзүлгөри чедип алган. Бригада 26 кодан хойтук. Оларын 2-ин 4 кг-дан өрү, 3-жү 3,5—4 кг чедир, 10-ну 3—3,5 кг чедир, 7-ин 2,5—3 кг болгон 4-тү 1,5—2,5 кг чедир дүктү бир хойдан-ла алган. Мындыг бекке тү-нелдиг кыргыла — бригаданы И. П. Ш классын нарын дүктү хойлары колдап турар болганинда. Ол бригада бо чылын 35 тонна 258 кг дүктү күрүнөгө садар планын 35 тонна 486 кг кылдыр күсүстөгөн болгон бо чылдын бирги чартында түнел-биле бекке бир хойну дүгүдөн-не 4 рубль орутпанын алган.

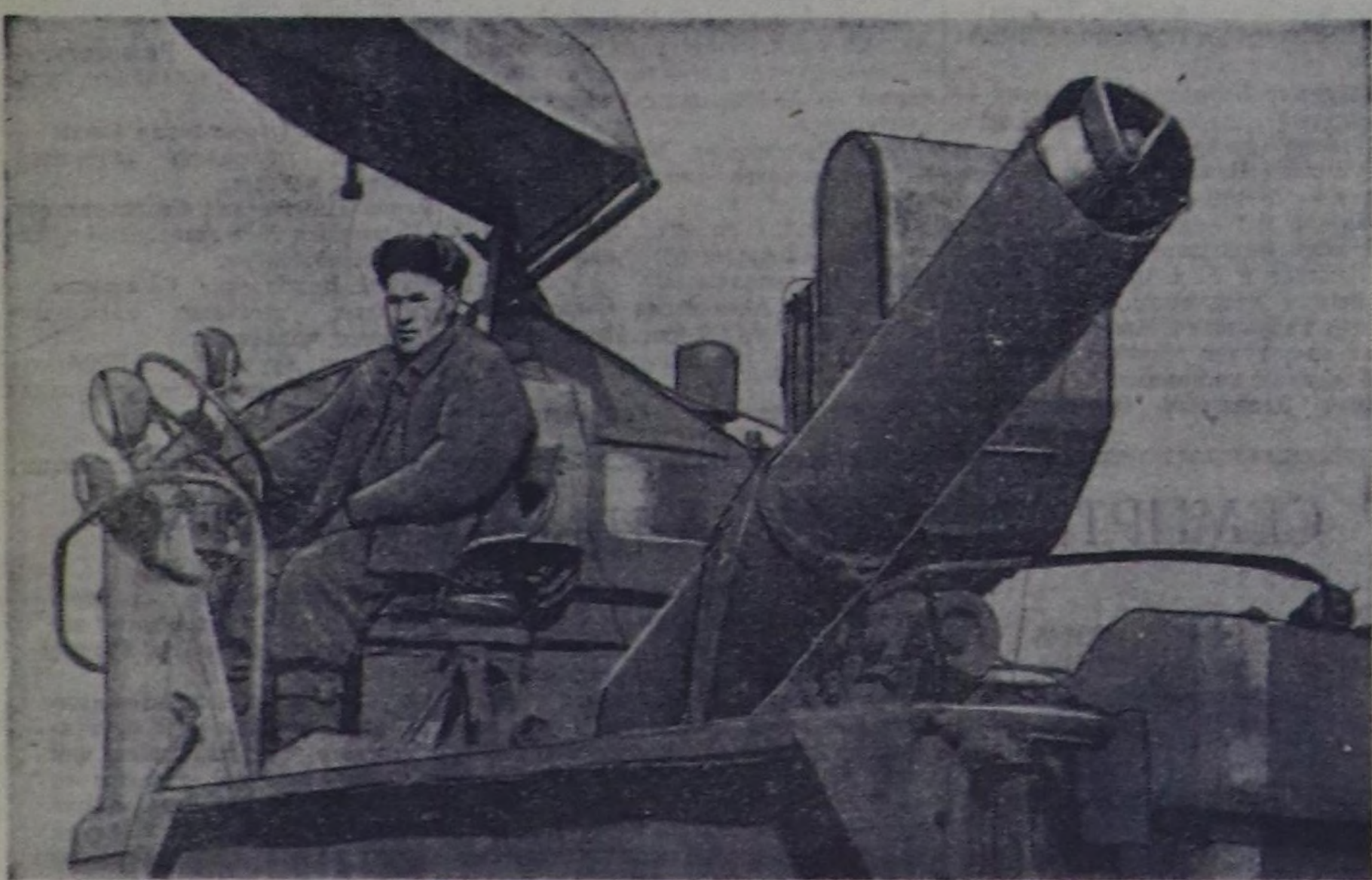
А. Б. Карманың бригадасында көргүзүп оон чавыс-даа болза, хой ажалынын талазы-биле кол планын онаалда күсүстөгөн. Ол бригада бо чылын 12 тонна 400 кг дүктү садар планын 12 тонна 900 кг кылдыр ажал күсүстөгөн. Ында бир хойга онаштыр кыр-гын алган дүк Эрин районуну көргүзүлгө бекке болуп турар. Эринде бир хойга онаштыр дүк алыр талазы-биле эи дээр көргүзүлгү «Чар орук» колхоз эш Карманын улутуп турары бригада-га чүлө денелер турар.

Александр Балбарович Карма кожаны Иван Симитович Данзу-руннуң бригадасы-биле чарыш тургаш, чаа ажалдык чүдүлгөри хейнү билп алган. Районунуң муракчы малчынарынын хурумун-га чүс чуталап тургаш, ол мынча дөз: «Хой малдын усазын тарып боозадыганын күсүл-биле шиптирлиг экижидер-дир деп чүвени ылап-ла билп тур мен. Бригада тарып боозадыганын кал-баа-биле чорудар бис. Чамдык улус март, апрель айларда, чыгыг дүжө бергенде, хойларын төдүрүп эки дикир. Ол окта шын эвес. Частын айлар эл-шылгы, ынчангаш чаш малга берге. Январ, февраль айларда төртүтүгөн хураганын чазын доруга берген ту-рарар. Ынчангаш олар шат-уенин байлаа-биле холбайыг алыр-аржыкка алыспас-да. Оон мыаң арте төртүтүгөн хураганын хой дүктү база бээрлер болот.

Амгы үдө чарыштыг бригадаларын каймы-даа мал чедириниң база мал кыштагышынын белекелин кызым чорудуп турарлар. Оларнын каймы-даа хойларын январь, февраль ай-ларда төртүп кылдыр тарып боозадып турарлар.

Чылдын төнчүтүгө чедип ам-даа үе бар. Бо аразында чарыш-тыг бригадалар ам-даа эвеш эвеш чүдүлгөри кылып ап болулар. Ынчангаш, чылдын түнелин бот-боттары хынажып турган үнү-лөрер.

С. ТАМЕА.

«Межегей» сохотун дуржулгалыг комбайнери Николай Ходыров чыл буру-де ажаап алышыкка бекке көргүзүл-гү ажалдап келген. 1966 чылдын дүжүдүн ажаап алышыга ол база күш-ажылы бекке көргүзүп чедип алган. Межегейнин ховуларына баштай быш-кан тарааларын кезилдесинден эгелээш, ооң комбайн агрегаты соксаал чок ажал-

дап келген. Оон ажал нормазы күсүст-тинмейн баргай ыдыг хун турбаан. Ажаап алышыкка сезонунда оон ажаа-ган таразы 900 гектар ашкан.

ЧУРУКТА: комбайнер Николай Ходы-ровтун эки сөөлгү гектарлар ажаап алды-нарга, бригада төвүнчө чоруп олурары.

Фото А. СОКУРОВАУУ.

Херэженнерниң үлүү

Чөөн-Хемчик районунуң 846 херэ-женнери дүжүт ажаап алышык-канын илдепкейгир кижил, хову-пошдерге сават сараттап, повараал, тараа шаңналарга ажалдап турар.

Партиянын ХХП сьездин аттыг колхозтук херэженнери 1318 га чер-ниң снгини сараттап, күрүнөгө 597 тонна тарааны аргаал дужаа-рынга киришкен, амгы үдө үзгүн аргаалашканында ажалдап турар.

Ол колхозтук саанчылар баштай кукуруза ажаап алышыкканын, оон соода снген белекелениг база илдепкейгир киришкенер. Эптер Сат Наташа, Монгуш Алды-кыс олар организацик, удуртукчу мерге-жилдин көргүскенер. Олар чүлө ажалдап турар эвес база хову-жу-ларга солуп концентратын кам улаа көргүскөн. Шеминин «Болженин» колхозунуң 91 херэженнери сават бээр 2 эвено болуп ажалдап, 1350

га черниң саванын саратташканар, а шаңда ажалдап турар херэженнер күрүнөгө дужаалган 167 тонна тараа-нын бирги аргаалашканын эрттирп, 130 тонна үзгүнни кыска хууаада аргаал доозарын шиптирлээнер. Оларнын иштинде Карасал Очур, Куулар Бичин-урут, Зоя Донгак эки ажалдап турарлар.

Ленин аттыг колхозтан Тана Он-дар, Ондар Дозат, Сат Докутмаа, «Искра» колхозтан Рамса Серенмаа, Ооржак Чолдан, Света Монгуш, Хо-валыг Сайын олар дүжүт ажаап алышыкканын онза шыгараан-нар. «Тыва», «Чыра-Бажы» сохоттарынын херэженнери база эки ажалдаанар.

С. КУУЛАР.

СЭП-ниң Чөөн-Хемчик районунуң херэженнер ортузунга ажал чорудар кидиинин эргекчиси.

ДУС-ДАГДАН СӨС

Көдө ажал-агы ажалдаачыларынын байыр-салын чыл буруде-ле, октябрь айың баштайгы чартында байырлап эрттирп турар дугайында чазактын чарымын Уба-Каче агып киген, үзүм, делген Торгалыг хем-биле аттам колхозтук ажал-ашчылар бистер улут өөрүшкү-биле дыңдаан, ол хунте күш-ажылы чедириниң ужура-жырын боттарымыс чуталап, хурадан-ла бис.

Бо байыраалдын хунте чедир бистин брига-дын малчынары боттарынын шылаар шаа-биле кызып-кылайып-ла ажалдадымыс. Чыгыс аял, хураган-да хоратпас, чыгыс тулум дү-даа чер-ге кагбас дөш, кадарган мал буруде-ле семир-гүн дөш кандыг ажалдар, кандыг сагыш човар чүдүлөр чок дээр. Оон анында мал чедирини белекеленин планын күсүдир, өдөк-кыштагы б-

леткээр дөш сөөлгү айларда черле балдыр сыкпайн ажалдап келдиз.

Бистик колхозту тургускан чылаан эгелээш-ле кадым Севиль-а-биле нады колхозтук малин малдан келдиз. Бо хунте чедир багай ажалдан силер деп аактыг сестер-даа дыңап көрдөвис, харын мактал шаңналы хулап ап келдиз. Ам бистер Ак-Бара-Сугда бот-оруга чарыгалыг хой-жу бригаданын хойжулары бис. Донгак Кызыл-оолга улуттан бистин бригаданын хойжулары күрүнөгө эл, дүк садарынын чыл планын чедириниң күсүдип алган. Мал чедир белекел-енин планын база-ла ажал күсүстүтүс. Хой-жуларынын кыштар кыштагалары, оран-сууру ам кышка белекелетинген деп чуталап болур, чүлө артык үрүмк ажалдар бар. Бригадиривс чоза-чы киж болот, ол ам биске бажылаан машина-

ны чозаачылашкан, малчынары бистерин эгел-леп алган, кыштагалары снген сөөртүп чедир ажалды чорутуп турар.

Мал продуктуларын бүдүрүп болгон күрүнөгө садар талазы-биле үшүк кварталдын түнелинде Тыва АССР Чөөн Сибирь ооназынын талазы-биле база катат тилекчи болганын, Тывага РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелин болгон Профессио-налдар Эвилелин Бүтү-Эвеле Төп Чөвүлели-нин шилчир Кызыл туугун арттырышкан, хой түнүтү акша шаңналы тыякканы бо байыраал-дын бүдүрүлгө өң-не баштай радюдан дыңдаш, бистин малчынар анаа ажал берди. Манаа бистин бригаданын болгон манаа база өг-бүленин эвеш-биче-даа бол үлүүнү киргениге өөрү, дорук кварталда ол туку сабас дөш ажалда-рыкче кижини улам-па хей-азт кийе бээр-дир.

М. КУСЧЕЛ-ООЛ.

Өвүр районунуң «Торгалыг» колхозунуң Ак-Бара-Сугда хойжу бригаданын хойжуу.

Колхоз даргазының индири

А. БОРИСОВ —
Каз-Хемде «Ленинчи орук»
колхозтун музиканты комбайнери.

Районунун сүт-бараан фермаларындагы ажалдагандардын чыныгы санын билүү үчүн 100 тонна сүтү күтүргө сатып, боттарынан социалисттик хушсузгесини дыка аямыр дрон демексини турарлар. Оун улаштыр чач чымда Угуз Октябрына 50 чымда база мынды бекете туадрынга беленер.

Н. БАКУНИН,
районуну көрдө ажал-агый эргеделинги началдынга.

дөрт эргилдизин
чыпчир оыт-сиге
рер талзы-биле
ручей Хүргүлдө
нар. Олар ферма
деп-не тос айла
чедип алганыр.

Ферма коллек
рыкың күжү-биле
ныя 25 тона к
ның чамында се
будук-бүрү чөм
макта хоолуугу
маласаларың

аш оотаргайны шинжилгээр бааз ажил-чорудуугааныг при-
малад тодартган зүрхидэнтг хү-
га алган туур ийк. Чамдыг
ири ээлгедэ АНШ-ны туруш-
дыг көрөө мынчага чөдир чар-
гунгын тэвэлэвигин Бол Ассам-
блеи бишан, Совет Эвилели ду-
мырн эд дүргэдэлд чүтүгүдү-
р. Бөрөөннү көрдүгүн тэвэлэ-
вигинэ сөөгө дөдөөдө ГНО-ны

сорулга-биле Каттышкан Штат-
мыйышкынын бүгү аргалар-
кытырыпче чазакты кыйгырып
резолуцияны конференциянын
икчилери хүлээп алган.

ЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Конгуну
а) чазза Португалия-биле
аттыг харылзаларын үзүр
иза шийтирнэ хүлээп алган.
б) улустуу саттыныкы, ес-
чиж Моиз Чомбенж ач кеш-
кезгеленинчилерин мөөнүрү
белеткээрнэ Португалия бо-
колониалы Анголанын деис-
тивысканы-биле холбаттыр
алинныг чазанга уудуры-
нын конго чазак дипломат-
рылзаларын үзүрүнч мур-
даш хонус бургунаар медет-
тиган.

ЧУРУНТА: Тюрингияда кадарчы Курт Тубель. Оз бугу амыдыралык штинде хой кадарчы кеаген. Ынчалла-да ол кут-ажыл еорукчу алаа ам берип турар. Помещицкин холечкин чораан Курт Тубель, ам ДР-ний Август Фрелих аттыг кода ажыл-агый буудурга кооперативин бургу эргелик кеежуну. Соң бодунун бакжины, ногаалы болган д-дунери-бале хандыртынгын доктаамал ажыл толсирин бар. Даар-дын хунде, курдукчу чуе дуагында савгин саргымы чуве Курт Тубель, ооң болгон.

Фото В. Зиминини.
СЭТА-ның фотохроникасы.

ЧЕЧЕН ЧОГААЛ БОЛГАН УРАН ЧУУЛ

КАДАРЧЫ КЫС КӨРҮП ОРГАН

Кудай өңү хуудулган
Кудай булут куржанын түр
Хочо акмыр чулааган
Хочо, шөлгө салыр дөң бө?
Одар хонм саваткан
Ондир салым савар мугу?
Кыштын иткан шөлгөчүм
Хынамкы бе, суртаалы бе?
Өдөк-кышот, четир, чечмис
Өөрүшкү маңдай болган
Кыштын кыс хонм эргей
Кыштын кыс хонм эргей
Кыштын кыс хонм эргей
Кыштын кыс хонм эргей
А. ДОЛЧАА.

ХОВУГА КОНЦЕРТ

Ол хүн агаар-бойдустан аяс, чы-
лым-даа аажок турган. Хову тур-
лаанга концерт болур деген чарал
комбайнерлер, тараажыларын
көргүчкөн.
СЭКП-нің XXII съездин аттыг
колхозтук агиткультбригадалык
концерти-даа эгелген. Вера-Хелдун
хову турлаанга аяныг мрлар, му-
зыкалар чагылаан, тапчы-сам
эргештип, ховуучу ажил-ишти-
леринге бараалдап, оларны мак-
тап, алдарынан уран номчулгалар
күскү ховуучу делегацияга ужу-
руп чоруп турган.
Концертин программасы-даа та-
раажыларга таарыштыр эки тур-
густунга. Саятчылар Монтш Ал-
дын-кыс, Мария Салгы-Балдыра,
Уаля Ооржак, Сарыглар Калбак-
нара, каларчы Сат Бадм-Суур ола-
рың уран таланттын көрүктүлөрүн
магатаккан.
Мурнакты комбайнерлер Монтш
Дондун, Монтш Ким-оол, Монтш
Балды-оол, Иван Донгак, Сарыглар
Сарыг-оол, Монтш Шыдыра ола-
ра аян-туруп бараалтанган тускай
номерлер база бар болган.
А. САЛЧАК.

Бин-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун
Туран сүт-баран фермасы республиканын мурнакты
фермаларынын бирээси деп чүве бүтүдө билдинер
болбай. Коммунист күш-ажылын коллективни деп ат
дөш туржуп турар ол фермада бот-тыныгы уран чуул

АЛДЫН ЧУУРГА

(Шоодуглуг расказ)
дудулар-даа ол дугайым эскербей-
пер.
— Колхозта тургускан узугуш ко-
лхозка дугаалар болук күш ферма-
сында чүвени байламы селси
каш, хыналда кылды деп шил-
пирээш, олче Онтут-оолду чорут-
кан.
Онтут-оол күш кадарчымыс Каяр-
лаарга хал чөдө бергеш, кончут ол-
биле халымды айтырды-тыр.
— Че, кузурум, кемниг-бактыг,
хейлгил-сактыг чоран эвес сев. Ме-
нө бир каш чуургадан аяны таар-
ыштырды көрөм. Колхоз оон кайны
адарай бөр деп.
— Э, дугаа, мачаарга кайны
боор. Бо дүмгө хейлүг хергеш-
пир. Чангыс борбак чуурга белин
уцетта чүве болбас ийикпе — деп,
Каярлаар дүште-даа чок ойталаан.
— Алдыр, бээр, аа дөдөдө, ашак.
Мен кайны халас алыр ийик мен.
Чангыс бээр-ле болбай мен. Бир
борбакты каш дээр сен?
— А-а, Ашакзын... бээр болза, чү-
ведө аян-на бар кыйнаан бо, Онтут-
дөш, Каярлаар өөрүп, мрзайтыр
каттырган. — А кашты бээр сен, ми-
нам?
— Сен каш дээр сен? Адаанын
баугар төлсө-ле мен.
— Ону бир рубльге сатып турар
кыж мен. Оок, салым дээм, ол
чүм боор. Мындай болду мен ийик.
Хей олдотур. Хейчүм чүвени кайны
салымла бээр ийик аш. Таныш-
күш кийи сен бооруга бээрим ол-
дур ийик.
— Бидиг мыйнаан, харын. Ботун
кыжын болдур-ла болбай.
— Шойт-шайт-даа диле сөгдөөс
сөв, билдин бе? Оон башка мени
колхоз баштаар чөп ат кылганм
оо...
— Чок, чок. Кайны мчач бээр

Чылым дөрт эргилдеринын
эзгет бурзут-ле биске заллап
келирде, каяныг-бир сөйнери
бо-ла эжип сала калаттар.
Иччалда-даа чылым дөрт эр-
гилдеринын иштине күс биске
кайтмачы хойну савазгааже,
пөкүжө сөкөп кээр, чөпни бу-
гу-ле үнүш-бойдузун өңү бе-
зи эч ховар, үнелиг эртиндер-
ниг бирөөс — алдым дег кылдыр
хуудуруптар. Иччанга чөп
алдым күс джип, чогаалчылар,
чурукчулар, композиторлар ботта-
рынын чогаалдарына ол алдым
бойдус чурчмалды алдаржымып,
мактап турар.
Чылым алдым-сарыг өңүт бо
эргилдери чыл-бур-ле бир дески
эвес болуп, «ажы-чанс» безин
агы-агым болур.
Бо чылы күс дээрге магагыла-
ла дүжүткүр, магагыла-ла аяс, чы-
лым күс болган. Оон аяныга ол
бистин улут Төзөн чуртувуста
беш чылым баштайгы чылыны
куз болуп оналанып турар.
Анык республикамыстын бо
күзүнчө көрүтүлгөндөм. Байы
хире алдым, кайы хире дүжүткүр,
кайы хире улут чеднишкенин
куз болган-дыр! Кайтамчык-ла!
Августун ортан чөп чөв.
Бистин редакциянын машинасы Тя-
ны-Уданын эдектелер чоруткан
чонун чон орту-биле тап олтур-
ган. «Революциянын жалбыжы»
колхозтук, «Тилелге» колхозтук
болган дүжүткүл станциямын
тараа шадери сонгар сымалып
чыгып каап чорут. Ол чорам,
кайнаар-даа көргө, тараа-ла, та-
раа! Тараа боорда магагыл ча-
гай, ону чүдө шилдир чалган
далай-биле денеп болур.
«Магагыл-ла дүжүткүр күс эр-
гини арта базым моорлап кел чор-
уту чүвө-дыр!» деген сестери
тараажылардан, малчынан алда-
рында, район төвүндө, шадерде
сигетилерден дынап чорутуус.
Каш-ла ховукар эрткенде, дү-
жүт ажаалдамы дөш күш-ажымч

Дүжүткүр күс

бөнейип, кара чер сиртинейип
тургандай кылдыр сагылырар.
Ажап алымчыныче массалык
биле кирип, ол үлүг демиселдин
фронттук калбарган тудун-на,
мурнакчыларын санын лун-бур-
де көздөн турган. Дүжүткүр ма-
дырларынын аразына кымчы-
чек дээр: комбайнерлер, чолаачы-
лар, колхозчулар, ажилчиннар,
тараажыларын бирги дуалакчы-
лары болур студентилер дөш оон-
даа өскөдөр. Оларнын фото-чур-
тары, аларын солуннардан чон
хүн бур-ле көрүп, комчуп, радио-
дан дынап турган болбай. Ыла-
гы Тайдынын, Каз-Хеминин, Би-
Хеминин колхозтарынан, совхо-
тарынан кайтамчык хей комбай-
нерлер шылгаран үнүп, оларын
аттары республикага неперей бер-
ген.
Кым кымын, кайы бригада, аг-
регат, эвено, автоколхозна кай-
зын алып, тилектич болур эвес
дөш кыйгалар оон-моон дына-
лып, социалист чарын ында-
мында кыптыгып-ла турган. Чаа
дүжүткүр тараажын сөөртүргө
адыр-адыр тилектич болуп шыл-
гарат турган. 1, 2 дугар аш-
аажы-агылдарын. Тайдыныч
«Сельхозтехника» каттыжыта-
зынын автоколхозларынан Ха-

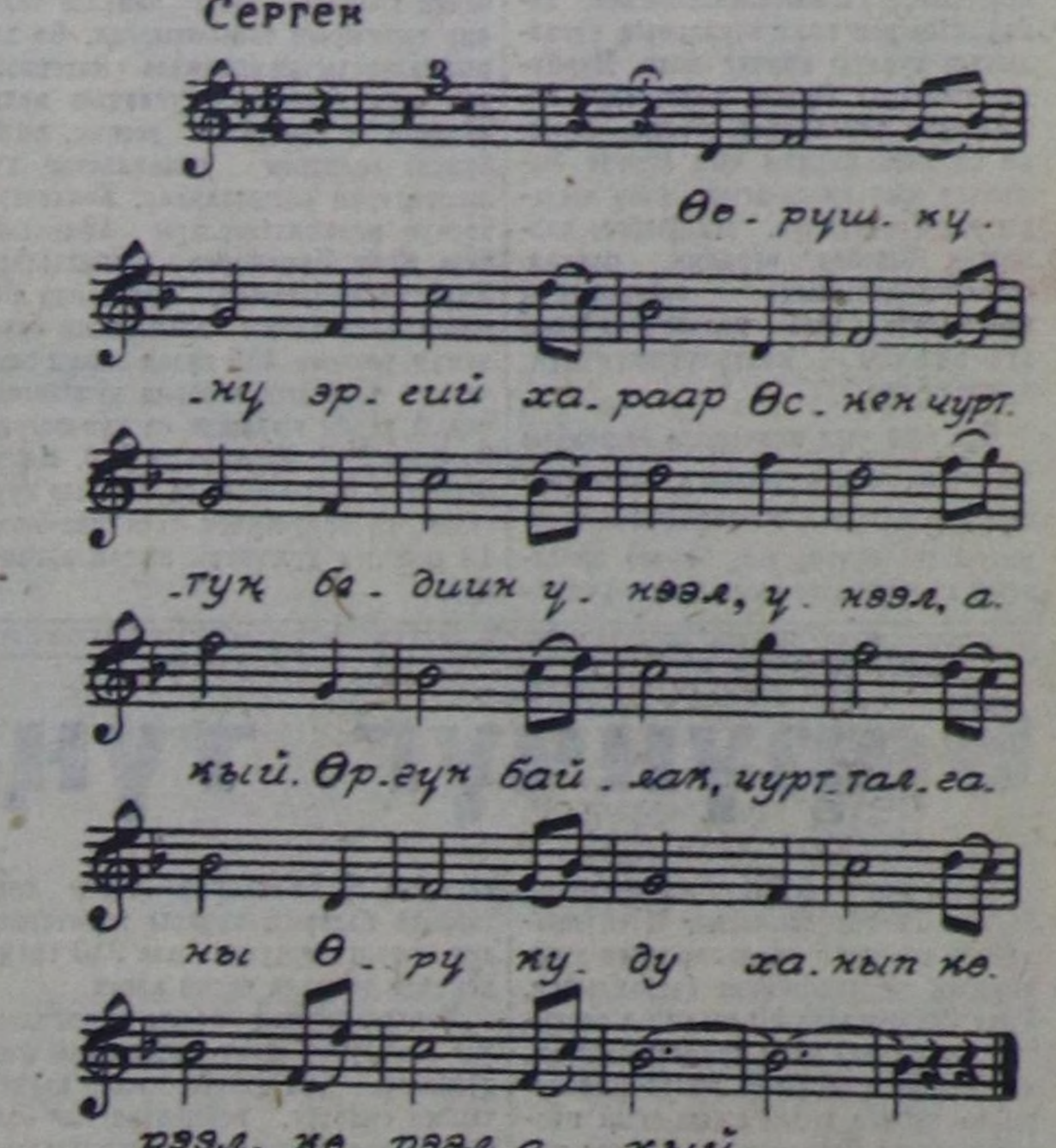
баровскиден келген чолаачылар
чыда калбайн турган. Тус-тус
ажыл-агылдарын шылгаран чо-
лаачыларын саны мырнай ка-
вудан.
Дүжүт ажаалдамы дөш улут
демисел ам доостуруч кырында
келген. Онда шылгаранынын
аттары кайтамчык көздөн. Тя-
ныжылар озагай шылгарат, ку-

ниг болган ВПСР-тин шалчир
Кызыл тутун база катат Тявага
арттырдышан, он мүн рубль ша-
галы берген-дыр. Бо дээрге
кыштын соогун оок дивей, чай-
нын ийини ийг дивей, эрес-маз-
дырлыг чорутуу көрүзүп ажиллап
турар бистин малчынарымын
күш-ажымч улут тилелге-дыр
деп чүвени кийи бурзут-ле
утаап-билди олурар.
Бо эрткен аяларда Алаак биле
Дора-Хаднынын фермалары Ме-
жегейин сүт дег, Ак-Таштын
фермасы — Сүт-Халдун, Шык-Ба-
Бажынын фермасы — Чыргак-
ны, Бактын, Кутузунун фер-
малары — Элегейин, Бажитин-
Хадны — Хемчинин, Оок, Могой,
Туран фермалары — Окутун, Ха-
йраканнын фермасы — Чадзана-
нын тереп суглары дег хей сүтү
сагаш, республиканын мурнакты
сүт-баран фермалары болур бер-
генер. Мурнакты саянчылар Зи-
наида Бравченко, Лилия Серенев,
Мария Сабельникова, Альбина
Бузмакова, Ондар Шортас, Хо-
мшук Кувасов, Таан Барасал,
Мария Балдан, Бек-кыс Санты
болган эскерлерин-даа аттарын
база катат тынаары, номчуру
чоргаарчыг-дыр.

Бо чылым чөвө баш хей чаш
хураганнар, аялар, бызаалар,
кулунар немешкен чүвө. 100
хойга оонаштыр 120 баш хураган
алган Куулар Дажо-Сереннин ко-
ланын бо чылым төзөн хураган-
нар сымалып. Мурнакты хой-
жү бурзутун коланды хура-
ган-на, хураган! Тынынын ма-
лынарынын күш-ажылы кола-
жылы-биле күш ховуларын,
одаларын улам-на дааптар турар.
Алдарлы малчынарынын кы-
рынга база-ла чаа аттар немеш-
тин, шанал, мактал-ла көздөдү.
Ол башка-ла бо күстүн чагай дү-
жүткүр ол эвес чүвө бе!
Бо-ла бүтү чеднишкенин,
мындай абык дүжүтү чедип алы-
ныга СЭКП-нин март (1965 ч)
Пленумун, партиянын XXIII
съездинин шилтирелери келди-
ни ажил-ишчилерин хей-айт
кырген, оларга чаа күштү немеш-
деп чүвени кийи бурзут кончут
аки билди.
Т. НЫЗЫЛ-ООЛ.

ХАРАП КӨРЭЭЛ

Сөзү А. АРАКЧОРНУУ, Аялганы Р. КЕНДЕНБИДИИ.

Өс-рүш. ку.
ху эр. сий ха. раар өс. мен чурт.
тух ба. дик у. көөл, у. көөл, а.
кый. өр. сун бай. кал, чурт. тал. га.
кы ө. ру ку. ду ха. кып кө.
рээл, кө. рээл а. кый.

Өс-рүшү эрчи хараар
Өскөн чуртун бедим үкөөл,
Укөөл, акыл.
Өрүм байлак, чуртталасын
Өрү, куду хамкы көрөөл,
көрөөл, акыл.
Тамыгжыс калты берген
Тараажыны барып ажаал,
ажаал, акыл.

БИСТИН ААЛЧЫЛАРЫНЫС

Диңмиттиг ыры, танды

Гитараларга, аккордон, балынарга үстөн тааламчы аялг
театры шилте дөз берген. Уткуп алымчынын адын часкашкы
диңмизин. Көжө ажитынган соода, ойнарыга таармачы, чарат
кеттиген болук артистер көстү келген. Ыры биле хөгжүм үнү хозу-
каш, оомжун дыңып эгелген. Ленинград артистеринин аялгатарынын
пыган болууну ыры, танды ансамблин концерт Тыныч хөгжү-
мш театрына мччаар эгелген.
Ансамблдин дирижеру Н. Абузов, удуручугу Г. Иванов. Концер-
тин программасында улус демократия чурттарынын ынганынын
ырлары база тапчылары, амы үнөй мрлар, эрги романстар, чагыс-
ты болган хейлүг тапчылары кырген. Кол мрлажы Эмил Веритский
Венгриянын Ловуат, «Шунту-ла эрги хөзөө», «Турени кийи» деп
ырлары дыка эки күстөккен. Галина Гарсперская биле Мария Мартынова
ырлары көрүктүлөрүн кичээлгеини хаара туткан. Олар мрлачы-
шан, тапчылар биле, магадлас аражон.
Александр Корфету, Геннадий Шинков, Раиса Золотарева, Вален-
тина Плевкина баштаан артистер ытан улугтун тапчыларын эң кө-
дүштү, чарат күстөккен. Оон сөөлдө база-ла чыган тапчыны Алек-
сандр Богомолов тен үнүп келген. Ол артистин бүтү шим-чөпкенин
чагыс аялы, күстөккенин дүргө көрүктүлөрүн магадаткан. Оон ол
артист тапчыны база катат күстөккен. Концертин программасында
өскө-даа солук чуулдар хой.
Ленинградтын ол артистери Шаган-Арыг, Чадзана, Ак-Довурак хоо-
райларга база аалдан чедерлер.
С. МОНГУШ.

И. Салчактын «Мөгелер» деп чурруу.

Редакторнун оралкычы
А. Ч. НЫЗЫЛ-ООЛ.

Малевидение

ОКТЯБРЬ 9. ВОСКРЕСЕНЬЕ
Хүндүс

Эң-не бичилтерге—12.00, «Анаа
эвес хоорай» уран-чечен фильм—
12.20 шактарда.

Көзө
«Байырла-биле, тараажылар!»—
19.00, «Алдан соода» деп кыска
кино — 19.20, Телехроника—19.30,
«Улус магадаар кылдыр»—кыска ки-
но — 19.40, комсомолятор Ростислав
Көндөбалин чыдагыч, кеза-
ны—20.00, «Кырыштын тылаалы»
деп уран-чечен фильм—20.45.

«НАПЫРАЛ»: Урулгарга дириг-чуруктар 9.50, «Бакунуң 26 номис-
сарлары» 11.20, 1.45, 4.10, 6.35, 9 шактарда
«АА-ХЕМ»: Урулгарга дириг-чуруктар 10, «Нинилер холунга чо-
рааны» 11.15, 1.15, «Парикет чамыттары» 3.15, 5.15, «Хмель ажаал
алышкында аштар» 7.10, 9 шактарда.
«ВОСТОК»: «Бичин Черев, боцман болгаш Мозес» 10, «Чуга дош кы-
ры-биле» (1-ги, 2-ги сериялары) 12, 3 шактарда.
«ЕНСЕЙ»: Урулгарга дириг-чуруктар 10, «Сөззэ ынак-тыр мен
чуртталга» 11.15, 1.15, «Чылым үш эргилдери» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15
шактарда.